

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
9-SON

KOKAND UNIVERSITY | **2023**
HERALD | **VOLUME №9**

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
9-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 9**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 9**

9/2023

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Sahifalovchi muharrir:

T.M.Umarov

Texnik muharrir:

D.Z.Solidjonov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2023

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	Sh.Ruziyev	O'zbekistonda smart turizmni zamonaviy prinsiplari asosida rivojlantirish va bunda xorij tajribasidan foydalanish	3-6
2.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Strategy for the development of free economic zones in Uzbekistan	7-10
3.	K.Светлана O.Арзикулов Г.Атамуратова	Методы управления кредитным портфелем коммерческих банков	11-16
4.	J.Bobanazarova L.Zulfikarova	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida yoshlarning kasbiy layoqatlarini shakllantirish	17-20
5.	K.Kurpayanidi	Institutional aspects and risks in the digital economy: ways to reduce uncertainty for economic agents	21-25
6.	A.Abduvoxidov X.Nazarov	Qishloq xo'jaligi tarmog'ini zamonaviy axborot texnologiyalari orqali raqamlashtirish va innovatsiyalarni jadallashtirish istiqbollari	26-30
7.	Sh.Rasulova	Oziq-ovqat sanoat korxonalarini faoliyatini boshqarish hamda korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	31-34
8.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Influence of the volume of industrial production in Uzbekistan on the import trend	35-40
9.	M.Turg'unov	Raqamli iqtisodiyot sharoitida oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatida zamonaviy boshqaruv istiqbollari	41-45
10.	K.Svetlana U.Gulmira	Tadbirkorlik faoliyatida motivatsiya modellari va xorijiy davlatlar tajribalarining ahamiyati	46-49
11.	Г.Хусанова	Худудлар саноатини комплекс-инновацион ривожлантириш модели (Наманган вилояти мисолида)	50-52
12.	T.Boburjon J.Mamasoliyev	Mamlakat yalpi ichki mahsulotiga soliq turlarining ta'siri	53-60
13.	A.Abdusamirov	A comprehensive analysis of the impact of globalization on auditing standards	61-63
14.	K.E. Grishin Y.Djabbarova	Features of printing production in modern conditions	64-67
15.	X.Gafurov S.Abdulhamidov	Mamlakat yalpi ichki mahsulotini rivojlantirishda kichik biznesni o'rni va duch kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlili	68-71
16.	A.Abdusamirov D.Xo'jamurodov	Moliyaviy texnologiyalar tarixi va rivojlanishi: O'zbekiston misolida	72-74
17.	D.To'xtamurodov	Erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirishni boshqarishning samaradorligi	75-78
18.	Н.Мукумова	Состояние, тенденции и особенности развития рынка услуг высшего образования в Узбекистане	79-84
19.	J.Turg'unov	Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari	85-87
20.	U.Mamadaliyev	Specific characteristics of tour operator activity management	88-90
21.	М.Усмонов	Актуальные вопросы достижения точки безубыточности на предприятиях	91-94
22.	Kh.Gafurov	Unraveling complexity: assessing the impact of real effective exchange rate on Uzbekistan's trade dynamics	95-98
23.	L.Yoqubov	Iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari tahlili	99-101
24.	Z.Umarova	Iqtisodiy islohotlar sharoitida korxonalarini boshqarish	102-105
25.	O.Umarov Yo.Murodova	Sayyohlar uchun yovvoyi tabiat farovonligini oshirishda marketingdan foydalanish	106-108
26.	Sh.Saloxitdinov	Mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlashni tartibga solishning institutsional asoslari	109-112
27.	Sh.Rasulov	Mehnat resurslarining iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha bandligining joriy holati tahlili	113-116
28.	G.Melibayeva	An overview of the function of human resource management in employee performance and motivation	117-121
29.	M.Gulomkodirova	An overview of green banking practices in Uzbekistan	121-125
30.	M.Tojiyeva	Kichik biznesni rivojlantirishning mamlakat ijtimoiy- iqtisodiy hayotidagi ahamiyati	126-130
31.	Sh.Po'latov Sh.Musabekov	The study of value-added tax: knowledge from the eu vat experience and Uzbekistan's vat system	131-135
32.	M.Sultonov	Fond bozori va unda tijorat banklarining tutgan o'rni	136-139

33.	Sh.Po'latov	O'zbekiston respublikasida qo'shilgan qiymat solig'i va aylanmadan olinadigan soliq to'lovchilarini bir-biridan farqli jihatlarini baholash	140-143
34.	A.Baxromov	Increasing the economic efficiency of textile industry enterprises through digital technologies	144-146
35.	H.Rasulov	Siyosiy mojarolarning turizmga ta'siri	147-150
36.	D.Mamayusupova	Turizm sohasida davlat-xususiy sherikligi ishtirokchilarining o'zaro hamkorligi samaradorligini oshirish	151-153
Pedagogika / Pedagogy			
37.	M.Ganiyeva D.Ergasheva	Unlocking knowledge: key pedagogical aspects of the study of philology	154-158
38.	Sh.Jumanova A.Abdullayev M.Odilova	O'zbekistonda pisa testi natijalari va boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini bu testga tayyorlash istiqbollari	159-162
39.	M.Temirova	Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ichki ishlar profilaktikasi inspektorlari faoliyatini tashkil etishning huquqiy asoslarini mustahkamlanishi	163-165
40.	G.Sanginova	Erta bolalik ta'limini qo'llab-quvvatlashda oilalarning roli	166-169
41.	N.Valiyeva	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyasini rivojlantirish yo'llari	170-173
42.	V.Abdullaeva	Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarining o'rganilishi hamda asardagi somatik frazeologik birliklarning qo'llanilishi	174-179
43.	S.Asilova	Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalalari	180-183
44.	Z.Eraliyeva D.Djo'rayeva	Bolalar tafakkurini rivojlantirishda ayrim didaktik o'yinlarning ahamiyati	184-186
45.	G.Komiljonova	Fanlararo bog'lanishlar asosida talabalarni bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish	187-192
46.	Sh.Pardayev	O'quvchilarning individual o'quv natijalarini baholashga zamonaviy yondashuvlar	193-196
47.	A.Mirzakulov	IIV akademiyasi kursant qizlarini zamonaviy krossfit sport turi orqali jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish	197-200
48.	F.Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik mexanizmlari	201-203
49.	H.Akbarova	Talim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida samaradorligini oshirish (onlayn o'yinlar)	204-208
Filologiya / Philology			
50.	M.Mamatqulova	How does a person become multilingual?	209-2012
51.	M.Mamatqulova	Needs analysis as a main phase for designing english for specific purposes (esp) course	213-216
52.	L.Uzakova	O'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik birliklarning lingvokulturologik tadqiqi: o'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik vositalarning chog'ishtirma tadqiqi	217-221
53.	G.Xoldorova	Alisher Navoiy ijodida sakkokiy an'analari	222-224
54.	M.Парпиева	Актуальные вопросы изучения русского языка	225-227
Raqamli texnologiyalar / Digital technologies			
55.	C.Гулямов A.Шермухамедов Б.Шермухамедов	Применение искусственного интеллекта в образовании	228-232
56.	F.Mulaydinov D.Otajonova	Breaking language barriers: the future of english language teaching with ar/vr technology	233-236
57.	F.Mulaydinov A.Abdullayev M.Odilova	Ta'limda raqamli texnologiyalarning roli	237-240
58.	T.Azimova	Matematikani o'qitishda qiyosiy usullar va o'quv texnologiyalari	241-244
59.	Sh.Akhunova	Concerns regarding the use of foreign experience and the significance of using digital technologies to boost the tourism network's competitiveness	245-249
60.	B.Akramov	Fizika fanini o'qitishda zamonaviy texnikalardan foydalanish va zamonaviy texnik qurilmalarni amaliy o'rganish	250-253

ERTA BOLALIK TA'LIMINI QO'LLAB-QUVVATLASHDA OILALARNING ROLI

Sanginova Gulnoza Baxodirovna

Qo'qon universiteti Ta'lim kafedrasida o'qituvchisi

xusamr@mail.ru

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2023-yil

Jurnal soni: 9

Maqola raqami: 40

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.862>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ keywords

Bola ta'limi, erta bolalik, oila, UNICEF, ta'lim-tarbiya, ota-ona, pedagogika, oilaviy o'qish, erta yoshdagi bolalarni rivojlantirish.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bola tug'ilgan kundan boshlab, uni maktabga borgunigacha bo'lgan davrda har tomonlama yetuk barkamol qilib tarbiyalash qonuniyatlarini o'rganish va soha olimlarining fikrlari keltirib o'tilgan. Bolaning bilim olishiga bo'lgan qiziqish, havasini oshirishda u tarbiyalanayotgan muhit, ya'ni oila muhim o'rinni egallashi haqida so'z yuritilgan. Erta bolalik davridagi ta'lim – bu bolaning o'rganishga bo'lgan mehrini oshirishga yordam beradigan tajriba va turli xil vositalarni o'rganishdir. Ota-onalar erta bolalik davridagi ta'lim nima uchun muhimligini tushunishlari kerak.

Kirish. Insonni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, xalqimizning azaliy orzusi bo'lib, ajdodlarimiz ma'rifati, ma'naviyat va madaniyatni qanday qilib yosh avlodga o'rgatish, ularni komillikka yetaklash yo'llari, qonun-qoidalarini muttasil izlaganlar. Bu esa pedagogika fanining maydonga kelishiga sabab bo'lgan. Chunki insonning ma'rifati va ma'naviy komillikka erishishi pedagogika fanining yetakchiligida amalga oshiriladi. Pedagogika yunoncha so'z bo'lib, "bola yetaklovchi" ma'nosini bildiradi. Abdulla Avloniy tarbiyachiga alohida e'tibor berib: "Tarbiya yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir", degan edi.

Bola tug'ilgan kundan boshlab, uni maktabga borgunigacha bo'lgan davrda har tomonlama yetuk barkamol qilib tarbiyalash qonuniyatlarini o'rganish maktabgacha ta'lim pedagogikasining mavzuyidir. U maktabgacha ta'lim muassasalari va oilaning tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishi birligini, maktabgacha ta'lim muassasasi va maktab ishidagi aloqadorlikni, bolalarni maktabda o'qishga tayyorlashni ta'minlab, maktabgacha tarbiya sharoitida tarbiya va ta'lim berish ishlarining vazifalarini, tamoyillarini, mazmunini, metodlarini, shakllarini hamda uni tashkil etishni ishlab chiqdi.¹

Oilada bola tarbiyasi juda muhimdir. Bola tarbiyalanishi oilaning hamjihatlariga, uning qo'llab-quvvatlashiga va qo'rqmaslik atmosferasini yaratishiga bog'liq. Oilalar, bola bilan sevgi va tashvishsiz aloqani o'rnatish, uning o'rganishga motivatsiya berish, adolatli va samimiy munosabatlarni o'rgatish, uning o'z fikrlarini ifodalashga imkoniyat berish va uning o'zini rivojlantirishga yordam berish kerak. Oiladagi har bir a'zoning bola tarbiyasiga o'z vaqt va e'tibor berish, uning talablarini tushunish va uning yoshiga mos keladigan o'quv usullarini qo'llash juda muhimdir. Oilalar, bolalariga o'zlashtirish va o'rganish jarayonida o'z fikrlarini ifodalash, ularning o'zlarini o'zlashtirish va o'z o'zini rivojlantirishga imkoniyat berishda ham muhim rol o'ynaydi. Bola tarbiyasida oila a'zolari o'rtasidagi samimiylik, sevgi va tashvishsizlik muhimdir.

XXI – asr axborot texnologiyalar asri deb barchamiz bugungi kunda bor e'tiborimizni telefonlarimiz uchun ajratmoqdamiz. Endi dunyoga kelgan chaqaloq ham telefonning ovozini eshitganda yoki uni yoniga qo'yganimizda tinchlanadi. Nima deb o'ylaysiz buning sababi nimada? Sharq mamlakatlarida farzand tarbiyasi bilan asosan oilada ona shug'ullanadi. Bu haqda Sharq adabiyotining yetuk namoyondalari va allomalari ham alohida fikr bildirishgan. Ibn Sino bola tarbiyasi va tarbiya usullari haqida qimmatli fikrlarini bildirgan. Ibn Sino bolaning axloqiy tarbiyasi haqida bildirgan fikrlarida uy-ro'zg'or tutish masalalari xususida ham so'z yuritadi. O'z kamchiliklarini tuzatishga qodir bo'lgan ota-ona tarbiyachi bo'lishi mumkin. Axloqiy tarbiyada eng muhim vosita bolaning nafsoniyatiga, g'ururiga tegmagan holda, yakkama-yakka suhbatga bo'lish va bolaga nasihat qilishdir.

Adabiyotlar tahlili. Pedagogika fanlari doktori, professor M.Inomova oilaning quyidagi jihatlarini alohida ajratib ko'rsatgan: birinchidan, oila o'ziga xos va takrorlanmas ta'sirga ega; ikkinchidan, oila bola uchun o'ziga xos "ko'zgu" bo'lib, ota-onaning shaxsiy namunasi, ibrati bola tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi; uchinchidan, oila o'ziga xos hissiyotlar olamidani iborat bo'lib, unda ijobiy va ba'zan salbiy his-tuyg'ular jamuljam bo'ladi; to'rtinchidan, oila sharoitida bolalarda o'zgaralarga nisbatan ham dardlik tuyg'ulari ham tarbiyalanadi; beshinchidan, oiladagi maishiy turmushda bolaning ishtirok etishi ham axloqiy tarbiyaning muhim omili sanaladi; oltinchidan, oila-er-xotinlik, ota-onalik vazifalarini aks ettiradi.²

Ota-onaning bir-biriga bo'lgan muhabbati bolaga ta'sir ko'rsatadigan asosiy tarbiyaviy omillardan biriga aylanishi mumkin. Demak, oila-tarbiyaviy jamoa va hech kim hech qanday holatda oilaning vazifasini bajara olmaydi. Oila hayoti ko'p tomonlamali munosabatlar bilan tavsiflanadi: ijtimoiy-biologik, xo'jalik-iqtisodiy, axloqiy, psixologik. Oila rivojining har bir bosqichi bir funksiyasining tugashi, boshqasining paydo bo'lishi, uning a'zolarining ijtimoiy faoliyatining o'sib borish ko'lamini va tavsifi bilan bog'liq.

V.A.Slastenin, I.F.Isayev, E.N.Isayevlarning fikricha, oila jamiyat va odamlarga muhim ijtimoiy ahamiyatga ega funksiyalarni bajaradi.³

Berdaq oilaning bola tarbiyasida, muhim o'rin tutishni alohida ta'kidlaydi, oila muhitida ota-onalar bilan bolalar o'rtasida o'zaro hurmat bo'lgandagina bola tarbiyasida yaxshi natijalarga erishishi mumkinligini aytadi. Berdaqning ta'kidlashicha, inson tug'ilgan kundanoq tarbiyaga muhtojdir, uning ilk tarbiyachilari, albatta, ota-onalardir. Berdaqning fikricha barcha odamlar insonparvar va adolatli bo'lsa jamiyat gullab yashnaydi. Buning uchun esa, xalqqa ta'lim berish, unda ijobiy xulq-atvorni tarbiyalash lozim.

Mirzo Ulug'bekning oila muhitini yaxshilash, sog'lom tarbiya berish haqida quyidagi fikrlarni bildirgan. Bolaning bilim olishiga bo'lgan qiziqish, havasini oshirishda u tarbiyalanayotgan muhit, ya'ni oila muhim o'rinni egallaydi. Oilada ota-onalar o'qimishli bo'lishini, tarbiya berishda ota-onaning o'zi o'mak va hayotiy misol bo'lishiga farzandi guvoh bo'lishi eng ko'p samara berishini ta'kidlaydi.

Jaloliddin Davoniy ota-onani oilada va farzand tarbiyasida tayanch nuqtaga qiyoslaydi. Uning fikricha oila tarbiyasida ota ham, ona ham teng huquqli, teng ishtirok etishi bolaning yaxshi xulq-odob qoidalarini, muayyan bir kasbni egallashiga ko'maklashishi, ilm-fan va kasb-hunar egallashining moddiy asosi bo'lmish oziq-ovqat, kiyim-kechak, kerakli buyum va jihozlarni yetkazib berish uchun ota-ona tengdan faollik ko'rsatishi kerakligini ta'kidlaydi.⁴

Buyuk mutafakkirlar farzand tarbiyasi, go'zal axloqning inson kamolotiga sabab bo'luvchi yuksak fazilat ekanini ta'kidlaganlar. Jumladan, Imom Buxoriyning "Al-Adab al-mufrad" hadislar to'plami, Abu Lays Samarqandiyning "Tanbehul g'ofiliyn" asarlarida

¹ U.M.Xalikova. Maktabgacha ta'limda pedagogik jarayonlarni loyihalashtirish. metodikasi. O'quv qo'llanma. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi "Fan va ta'lim" nashriyoti 2022. 216 b.

² Inomova M. Oilada bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi - T., 1999. - 20 - 2 1-b

³ «Pedagogika» V.A.Slastenin, I.F.Isayev, A.I.Mihyenko, Ye.N.Shiyanov. Moskva. «Shkolnaya pressa». 2004

⁴ Ta'lim sifatini oshirishda oilaning o'rni Alisher Yaxshiboyevich Mamatqulov, <https://cyberleninka.ru/article/n/ta-lim-sifatini-oshirishda-oilaning-orni/viewer>

farzandlarga yuksak insoniy fazilatlarini kamol toptirish tarannum etilgan.⁵

Tadqiqot metodologiyasi. Erta bolalik davri bolaning tug'ilishidan maktabga borishgacha bo'lgan vaqtni belgilaydi va erda bolalik davridagi ta'limning katta foydalari bor. Bu davr inson hayotida katta ahamiyatga ega. U yangi odamlar, do'stlari, o'qituvchilari va boshqalar bilan muloqot qilishni o'rganadi. Bu juda katta ahamiyatga ega va umr bo'yi uning shaxsiyatiga ta'sir qiladi. Aksariyat ota-onalar buni e'tiborsiz qoldiradilar, chunki u maktabga kirgandan so'ng o'z mahorati, shaxsiyatiga ega bo'ladi deb o'ylashadi va bu bosqichda bu to'g'ri emas. Maktablar bolaning shaxsiyatini shakllantirishga emas, balki u butun hayoti davomida u bilan birga olib borishga yordam beradi. Ota-onalar erda bolalik davridagi ta'limning ahamiyatini tushunishlari kerak.

O'rganish harflar, alifbolar, raqamlar va boshqalar haqida haqiqiy o'rganishni anglatadi, degan katta noto'g'ri tushuncha mavjud. O'rganish, shuningdek, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini anglatadi.

O'rganish umr bo'yi davom etishi mumkin, lekin imkon qadar erda boshlash yaxshidir, chunki bola kattalarga qaraganda tezroq narsalarni o'rganadi. Ota-onalar erda bolalik davridagi ta'lim nima uchun muhimligini tushunishlari kerak. Siz ikkala bolalar o'rtasidagi katta farqni aniq ko'rishingiz mumkin, chunki erda ta'limga jalb qilingan bolalar o'rganish, fikrlash, o'zaro ta'sir qilish va boshqa faoliyat nuqtayi nazaridan ko'proq o'zgarib turadi.

Ko'pgina erda yoshdagi bolalarni rivojlantirish bo'yicha mutaxassislar fikriga ko'ra, agar bolalar majburlanmagan bo'lsa, yaxshiroq o'rganadilar. Agar siz diqqat bilan kuzatsangiz, bolalar ruxsat etilmagan narsalarni qilishga ko'proq qiziqish bildirishlarini sezasiz. Agar siz ularga sevimli o'yinchoqlarini bersangiz ham, ular qaychi yoki tegib bo'lmaydigan narsalar bilan o'ynashadi. Xuddi shunday, agar bola uy vazifasini o'z vaqtida bajarishga majbur bo'lsa, hatto u sahifani bo'yab qo'ygan bo'lsa ham, unga marker berilganda emas, balki undan zavqlanganida qiziq hisoblanadi.

Chaqaolqlar juda erda yoshdanoq ularni o'rab turgan dunyoni o'rganishni boshlaydilar. Uning ota-onasi bilan aloqasi va odamlarni tanib olishi bularning barchasini tushunishga kiradi. Bolaning dastlabki tajribalari uning hayoti davomida o'tkaziladi, shuning uchun ham katta ahamiyatga egadir. Erda bolalik davridagi ta'limning maqsadi nima ekanligini bilmoqchi bo'lgan barcha insonlar uchun ushbu maqolada javob bor.

Aksariyat bolalar kelajak sifatida nimani tanlashlari haqida tasavvurga ega emaslar va bu erda bolalik davridagi parvarish hamda ta'limning yetishmasligi bilan bog'liq. Ularga hamma narsaning asoslarini va bu nima ekanligini yoki u qanday qiyinchiliklarga duch kelishini o'rgatish juda muhimdir. Erda bolalik davridagi ta'limning ahamiyati juda yuqori va bolaning o'sishi orqali ko'rinadi. Agar bola ijtimoiy bo'lib, turli odamlar bilan muloqotda bo'lsa, u kengroq fikrga ega bo'ladi va fikrlash tarzi bu harakatda ishtirok etmagan turli bolalardan farq qiladi.

Erda bolalik davridagi ta'lim – bu bolaning o'rganishga bo'lgan mehrini oshirishga yordam beradigan tajriba va turli xil vositalarni o'rganishdir. Bu unga umr bo'yi bilim ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Bolaning dastlabki besh yoshida u ko'nikmalarni rivojlantiradi, bu uning butun umri davomida o'zida olib boradigan asosidir. Ota-onalar o'z farzandlarini bolalikdan o'rganishni boshlashi uchun erda bolalik mutaxassislaridan ko'rsatma olishlari zarur. U ularga barcha qilish, qilmaslik va jarayonni qanday boshlash hamda olib borish haqida ko'rsatma berishi mumkin. Ko'nikmalarni oshirish ota-onalar va mutaxassislar o'rtasida kuchli aloqani talab qiladi.

Bizda erda bolalik davridagi ta'lim nima uchun muhim va bu erda munosabatlarni rivojlantirish ko'nikmalarining ahamiyati nimada degan savol tug'ilishi mumkin. Bolalikning dastlabki yillari – bola eng ko'p va eng yaxshi narsalarni o'rganadi. Siz uning o'rganishini unga maqsadli qilish uchun yordam berishingiz kerak. Bolaning dunyoni qanday ko'rishni uni hayotining oxirigacha bir xil bo'ladi. Chunki bolalar ijobiy xislatlarga to'la, lekin his-tuyg'ular orqali o'zini namoyon qiladi, masalan, agar bola xafa bo'lsa, sevimli o'yinchoq'ini olsa, "yig'laydi" yoki xursand bo'lsa, "kuladi". Shuning uchun siz va u o'rtasidagi mustahkam munosabatlarni o'rnatishda, uning ishonchini oshirish va dunyoni yaxshiroq tushunish orqali bolangizni xavfsiz holatga keltirasiz.

O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonunining 38-moddasida bolaning qonuniy vakillarining huquq va majburiyatlari belgilab berilgan. Bolaning qonuniy vakillari quyidagi huquqlarga ega: bolaning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish; o'z bolasi uchun maktabgacha ta'lim shaklini va ta'lim

olish tilini tanlash; maktabgacha ta'lim tashkilotlari ma'muriyatidan maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan zarur shart-sharoitlar ta'minlanishini talab qilish; maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolani rivojlantirish, unga maktabgacha ta'lim va tarbiya berish masalalari yuzasidan davlat organlariga murojaat qilish; bolaga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lishni talab qilish; maktabgacha ta'lim tashkilotidagi ta'lim-tarbiya jarayoni tashkil etilishida ishtirok etish; davlat maktabgacha ta'lim tashkilotining kuzatuv kengashi tarkibini saylash va unga saylanish. Bolaning qonuniy vakillari qonun hujjatlariga va shartnomaga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin. Bolaning qonuniy vakillari: 194 bolaning jismoniy sog'lig'i, ruhiy holati haqida qayg'urishi, uning tabiiy qobiliyatlari, ishtiyoqlari va iste'dodlarini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratishi; bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha ta'lim va tarbiya olishiga ko'maklashishi yoki uning oilada ta'lim va tarbiya olishini ta'minlashi; maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya jarayoni boshqa ishtirokchilarining sha'ni, qadr-qimmatini va ishanlik obro'sini hurmat qilishi; bolalarni Vatanga muhabbat, mehnatga, o'z xalqining milliy, tarixiy, madaniy qadriyatlariga, shuningdek, umuminsoni qadriyatlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish, atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish ruhida tarbiyalashi; oilada bolaning har tomonlama rivojlanishi, ta'lim va tarbiya olishi uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlashi shart. Bolaning qonuniy vakillarining zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin. Bolalarning umumiy o'rta ta'lim muassasasiga kirgunga qadar umumiy o'rta ta'limga bir yillik majburiy tayyorgarlik ko'rishi uchun javobgarlik ularning qonuniy vakillari zimmasiga yuklatiladi.⁶

Hayot davomida o'rganish uchun g'ayratli xatti-harakatlar:

Esda tutingki, o'rganish – eng yaxshi o'yin-kulgi orqali amalga oshiriladi. Kichkina bolalar, odatda, maktabgacha yoshdagi bolalar mashg'ulotlar qiziqarli bo'lmasa yoki qayta-qayta takrorlansa, zerikib qoladi. Ishtiyoqni yo'qotmasdan o'rganishni qiziqarli qiling, chunki bolalar o'rganishni boshlaganlarida juda g'ayratli bo'ladilar. Ularni ilhomlantirish va o'rganishga chanqoqligini oshiring.

Hurmat bu inson bolaligidanoq ko'rgan narsadir. Buni hech qachon o'rganib bo'lmaydi. Farzandingizga hurmat muhimligini va bu o'zaro almashinuv jarayoni ekanligini o'rgating. Umuman olganda, ba'zi bolalar o'zlarini tutishlari va boshqalarni hurmat qilishlari aniq. Hammasi juda erda yoshda boshlanganligi uchun ular odobli bo'lib o'sishadi.

Kuchli ishonch – bu insonni har qanday qiyinchiliklardan o'tib, maqsadlarga erishishiga zamin yaratadi. Bolaning o'ziga ishonishi va hamma narsa mashaqqatli mehnat hamda ijobiy hislatlar orqali bo'lishi juda muhimdir.

Bunday yosh bolalar boshqalarga qaraganda ko'proq jismoniy aloqaga muhtoj. Odatda maktabgacha yoshdagi bolalarning ovqatlanish va uxlash vaqti ular ongining tinchlanishiga yordam beradi. Bu yoshdagi bolalarga qiziqarli va interaktiv o'rganishga juda zarur. Yosh bolalarga ta'lim berish juda qiyin vazifa bo'lib, uni to'liq, faol qiziqish va katta kuch bilan bajarish kerak. Erda bolalik ta'limining ahamiyati – katta kuch bilan amalga oshirishda haqiqiy bilimni talab qiladi. Bu davr bola o'zining shaxsiyati, kuchli va zaif tomonlari haqida ko'proq bilishga intiladigan davrdir. Ko'pgina bolalar uchun bu bosqichda ularning qo'riqchilari ya'ni, ota-onalari yoki maktab o'qituvchilari hisoblanadi. Ota-onalar odatda ovqatlanish odob-xoqligini, boshqalarga qanday munosabatda bo'lishni, inson o'zini qanday qadrlashni, nimani aytishni va nima demaslikni o'rgatadi, maktab o'qituvchilari esa alifbo, o'qish va ijtimoiy muloqot asoslarini o'rgatadi. Ularning ikkalasi ham bolaning shaxsiyatini sayqallashda katta rol o'ynaydigan juda muhim shaxslardir.

Bolalarning miyasi atrof-muhit bilan o'zaro munosabatda bo'lganda shakllanadi. Hayotning birinchi yilida har soniyada milliondan ortiq neyron aloqalari hosil bo'ladi – bu hech qachon takrorlanmaydi. Bola dastlabki tajribalarining sifati ular miyasining rivojlanishi uchun juda muhimdir. Umrbd ta'lim, sog'lik va xatti-harakatlar uchun kuchli yoki zaif asosni yaratadi.

Kanadalik psixolog A.Banduraning fikricha, bola ilk davrlaridagi shaxsiy muvaffaqiyatlari o'zining boshqalar kutayotgandek tutishiga tayyorligiga bog'liq. U

ota-onasi kutayotgandek va unga qoniqish keltiradigan harakatlarni amalga oshira boshlaydi va boshqalarnikidek

⁵ Bolalar pedagogikasi: darslik/ I.Tuxtasinov, N.Isakulova, b.kulmatov. – T.: Yangi asr avlodi, 2020. – 246 b, 192-bet

⁶ Bolalar pedagogikasi: darslik/ I.Tuxtasinov, N.Isakulova, b.kulmatov. – T.: Yangi asr avlodi, 2020. – 246 b, 193-bet

harakatlanishni boshlaydi. Bola o'zi uchun ideal inson qilib o'zgaralmi emas ota-onasini ideal inson sifatida ko'rishi kerak.⁷

Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin, ayniqsa, erta yoshda o'rganish va har tomonlama rivojlanishga yordam beradi.

AQSH San Diego shahridagi Milliy Universitetning Erta bolalar ta'limi departamenti professori Syuzan Fergysondan oilalar sinflarini qanday o'zgartirishi haqida bir nechta fikrlarini bayonini ko'rib chiqamiz. Fergyson kafedra tashkil etilganidan beri ishlaydi va sertifikatlangan asosiy yordamchi o'qituvchi hisoblanadi.

Ota-onalar erta bolalik davridagi ta'limga jalb qilingan bo'lsa, ular keyinchalik bolalar bog'chasida va butun maktabda qatnashish ehtimoli ko'proq. Fergysonning aytishicha, agar ota-onalar maktabda mashg'ulotlar va tartiblarni o'rganishsa, ularni uyda davom ettirishlari mumkin, bu esa bolaning miya rivojlanishiga yordam beradi.

“Ularning ta'kidlashicha, amaliyot bizning miyamizni shakllantiradi, shuning uchun oilalar bolalarning dars mashg'ulotlariga jalb qilinganda, ular bilimlarini yanada rivojlantirish uchun ancha mustahkam poydevorga ega bo'ladi.”

Fergysonning aytishicha, ota-onalar maktabgacha tarbiya mashg'ulotlariga jalb qilinganda, ularning o'z mahoratlari yaxshilanadi. “Bu izchillik nafaqat bolalar, balki ota-onalar uchun ham qimmatlidir, chunki bu ularning farzandlari ta'lim olishida faol ishtirokchi ekanliklarini ko'rsatadi.”⁸

“2022-yilda Toshkent shahrida YUNESKOning erta yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ta'lim berish bo'yicha II Butunjahon konferensiyasini yuqori saviyada o'tkazishga tayyorgarlik ko'rish” mavzusidagi matbuot anjumanida YUNESKO Bosh qarorgohining Uzlusiz ta'lim siyosati va tizimlari bo'limi boshlig'i Chakrun Borxen va YUNESKO Bosh qarorgohining Erta yoshdagi bolalarni rivojlantirish dasturi mutaxassisi Diavara Roxayalarning qatnashdilar va unda:

– YUNESKO Bosh konferensiyasining 41-sessiyasida qabul qilingan hamda 18,25,33 va 37-sessiyalarida takomillashtirilgan “YUNESKOning uchrashuvlar turkumlari va umumiy klassifikatsiyasi to'g'risidagi qonuni”ga ko'ra, ushbu yig'ilish ikkinchi turkumga mansubligi;

– yig'ilishning maqsadi a'zo davlatlarning kichik yoshdagi bolalar tarbiyasi va ta'limiga ziyoli jamiyat qurish va muntazam rivojlanish strategiyalarining muhim qismi sifatida qarovchi yangilangan siyosiy qarashlarini takomillashtirish va sarmoyalarini oshirilishi;

“Kichik yoshdagi bolalar tarbiyasi va ta'limi bo'yicha butunjahon konferensiyasi”ning milliy va mahalliy tayyorlov jarayoniga asoslangan holda strategiyalar, sheriklik, mablag'lar va bu masalada o'rnak ko'rsatayotgan tashkilotlar haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oluvchi “Kichik yoshdagi bolalar tarbiyasi va ta'limi bo'yicha Toshkent harakatlar dasturi”ni qabul qilish rejalashtirilayotganligi;

U 2030-yilgacha barqaror rivojlanish maqsadlari 4.2 ga yetish va BRMning kichik yoshdagi bolalar bilan bog'liq boshqa maqsadlariga erishishga xizmat qilishi YUNESKOga a'zo davlatlar va taraqqiyot bo'yicha asosiy hamkor agentliklardan iborat loyihalash guruhi tomonidan tasdiqlanishi ma'lum qilindi.⁹

Natijalar. UNICEF bolalarning omon qolishi, sog'lig'i va ovqatlanish holati, o'yin va erta ta'limdan foydalanish imkoniyati, ularning uy sharoitlari hamda ota-onalari, tarbiyachilari tomonidan ko'rilgan g'amxo'rlik, intizom haqidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish uchun moliyaviy va texnik yordam ko'rsatadi. Ko'p [ko'rsatkichli klaster tadqiqotlari \(MICS\)](#) bunday yordamga misol bo'la oladi. 1995-yildan beri muntazam ravishda o'tkazilib kelinmoqda va 100 dan ortiq past va o'rta daromadli mamlakatlarda amalga oshirilmoqda, ular [ECD](#)¹⁰ [bo'yicha xalqaro miqyosda taqqoslanadigan ma'lumotlarning](#) eng katta manbavi hisoblanadi.

Barqaror rivojlanish maqsadlarida xalqaro hamjamiyat 5 yoshgacha bo'lgan, sog'lig'i, ta'lim va psixo-ijtimoiy farovonligi bo'yicha rivojlanayotgan bolalar ulushini o'lchaydigan maxsus indikator – SDG 4.2. Ini kiritish orqali ECD muhimligini tan oldi. Ushbu ko'rsatkich bo'yicha vasiylik agentligi sifatida UNICEF yangi o'lchov

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. U.M.Xalikova. Maktabgacha ta'limda pedagogik jarayonlarni loyihalashtirish. metodikasi. O'quv qo'llanma. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi "Fan va ta'lim" nashriyoti 2022. 216 b.

vositasi – [2030-yilga qadar erta bolalik rivojlanishi indeksini](#) ishlab chiqish va tasdiqlashga rahbarlik qildi hamda milliy hukumatlarga 2030-yilga borib barcha qizlar va o'g'il bolalar sifatli erta rivojlanish, parvarish va maktabgacha ta'lim olish imkoniyatiga ega. Manbalar ECD bo'yicha asosiy o'lchov vositalarini, tadqiqot va ma'lumotlar omborlarini qamrab oladi, ular bizning dunyodagi eng yosh bolalarning holati haqidagi eng zamonaviy, doimo rivojlanib boruvchi bilimlarimizni ifodalaydi.¹¹

Oilaviy o'qish – bu ma'lumot olish usuli emas, bu eng muhim va eng samarali aloqa usuli, kuchli ta'sir va hissiyotga, motivatsiyaga boy bo'lgan tarbiya usuli. Ota-onalar oilaviy o'qish orqali bolalarda o'qishga bo'lgan, bilim olishga bo'lgan qiziqishni uyg'otishga yordam beradi.

Oila jamiyat bag'rida tashkil topib, taraqqiyot etib borar ekan, o'zi ham ana shu jamiyatning kichik bir bo'laki sifatida namoyon bo'ladi. Jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarga o'z ta'sir etadi. Oiladagi ta'lim-tarbiya xususiyatlari esa jamiyatda o'z aksini topadi.

Erta bolalikning ta'limini rivojlanishida oilalarning baxtilik indeksi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu ota-onaning iqtisodiy va ijtimoiy holatlarini inobatga olishlikni taqozo qiladi.

Bugungi kunga kelib jahonda baxtilikni o'lchovchi ikki turdagi indekslar mavjud:

1. Xalqaro indekslar;

2. Milliy indekslar.

– Xalqaro indekslar: Xalqaro baxt indeksi (Happy Planet Index), Xalqaro Baxtilik indeksi (Happiness Index), Inson taraqqiyoti indeksi (Human Development Index), Yaxshi hayot indeksi (Better Life Index), Hayot sifati indeksi (Quality-of-life index) kabilarni kiritish mumkin.

– Milliy indekslar har bir davlat hukumati tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqilgan ichki foydalaniladigan indekslar kiradi.

Muhokama. Farzand ta'lim-tarbiyasida mahalla va oilalarda barqaror ijtimoiy, ma'naviy muhitni qaror toptirish uchun quyidagilarni inobatga olsak maqsadga muvofiq bo'lar edi. Bular:

– birinchidan, ayrim oilalarda bolalarning ta'lim-tarbiyasi faqat onalar zimmasida, ota esa bu ishdan o'zini chetga oladi. Go'yo farzandini bog'cha, maktab tarbiyalab berishi shart. Tarixiy tajriba shundan dalolat beradiki, qadimdan o'g'il bolalar ta'lim-tarbiyasi bilan otalar, qiz bola ta'lim-tarbiyasi bilan onalar shug'ullanganlar, ammo ular, asosan, erkaklar nazoratida bo'lgan;

– ikkinchidan, ota-onalar bolalarga birdek munosabatda, bir xil mehribon va g'amxo'r, talabchan va qattiqqo'l bo'lsalar bolalar hayoti butun va mukammal bo'ladi. Biri talab qilganda ikkinchisi yonini olsa, ta'lim-tarbiya buziladi. Bolalariga haddan tashqari mehribonchilik qilayotgan ota-onalar ularni hurmat qilishdan oldin o'zlarini ham hurmat qilishni o'rgatishlari zarur;

– uchinchidan, oilaning barqaror hayotini to'g'ri tashkil qilish, oilada sog'lom ijtimoiy-ma'naviy, axloqiy muhitni yaratish lozim. Har bir narsa bolaga ta'sir qiladi. Ana shu ta'sir natijasida salbiy yoki ijobiy odatlar, turlicha xulq-atvorlar paydo bo'ladi. Ota-onalarning har bir xatti-harakatini bolalar kuzatib turadi. Shuning uchun bolaga u yoki bu ishni qil yoki qilma deb nasihat qabilidagi o'rgatish yo'li bilan tarbiyalaymiz, deb o'ylamaslik kerak;

Xulosa. Demak, erta bolalik ta'limini qo'llab-quvvatlashda oilalarning roli juda katta ahamiyat kasb etishini maqolamiz davomida ko'rib chiqdik.

Oilalar bolalarning ta'limini qo'llab-quvvatlashda ahamiyatli rol o'ynaydi. Oila bolalarga sevgi va qo'rqmaslik atmosferasi yaratish orqali ularning o'rganishga motivatsiya berishadi. Oila bolalarga o'qish, yozish, hisob-kitob va boshqa o'quv mashg'ulotlarida yordam berish bilan birgalikda, ularga qulay va motivatsiyali muhit yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bolalarga adolatli va sekin o'rganish imkoniyatini berish, ularning o'zlashtirish va o'rganishning muhimligini tushunishga yordam beradi. Shuningdek, oilalar, bolalariga o'z fikrlarini ifoda qilish, ularning o'zlashtirish va o'rganish jarayonida o'ziga ishonchni oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Oila bolalarning ta'limi uchun muhim hamkoridir.

2. Inomova M. Oilada bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi - T., 1999. - 20 -21-b

3. “Pedagogika” V.A.Slastenin, I.F.Isayev, A.I.Mihyenko, Ye.N.Shiyanov.–Moskva. “Shkolnaya pressa”. 2004

⁷ <https://tma.uz/Bola-tarbiyasida-oilaning-tutgan-otni-Sherali-Zakirovich-Djumanov-O'zMU-Jizzax-filiali-Oila-psixologiya-kafedrasida-katta-o'qituvchisi>

⁸ <https://www.nu.edu/>

⁹ <https://mpe.uz/>

¹⁰ ECD – Ongli ota-onalikka bag'ishlangan oylik bolalar yanada sifatli hayot kechirishlari uchun ota-onalarning bilimlarini oshiradi.

¹¹ <https://www.unicef.org/early-childhood-development/data-evidence-tracking>

4. Bolalar pedagogikasi: darslik/ I.Tuxtasinov, N.Isakulova, B.Kulmatov. – T.: Yangi asr avlodi, 2020. – 246 b, 192-bet
5. Bolalar pedagogikasi: darslik/ I.Tuxtasinov, N.Isakulova, Kulmatov. –T.: Yangi asr avlodi, 2020. – 246 b, 193-bet
6. Ta'lim sifatini oshirishda oilaning o'rnini Alisher Yaxshiboyevich Mamatqulov, <https://cyberleninka.ru/article/n/ta-lim-sifatini-oshirishda-oilaning-orni/viewer>
7. <https://tma.uz/Bola-tarbiyasida-oilaning-tutgan-o'rnini-Sherali-Zakirovich-Djumanov-O'zMU-Jizzax-filiali-Oila-psixologiya-kafedrasida-katta-o'qituvchisi>
8. Maxmudova Zilola. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 1(2), 78–83. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/17>
9. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 22-27.
10. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
11. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>
12. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/voit/article/view/79>
13. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(2), 18–25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
14. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O'QISH SAVODXONLIGINI O'RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.
15. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.
16. <https://www.nu.edu/>
17. <https://mpe.uz/>
18. ECD- Ongli ota-onalikka bag'ishlangan oylik bolalar yanada sifatli hayot kechirishlari uchun ota-onalarning bilimlarini oshiradi.
19. <https://www.unicef.org/early-childhood-development/data-evidence-tracking>.